

**ЕТНИЧКИ И ЕТНОКУЛТУРНИ
КОНТАКТИ
У ПАНОНСКО - КАРПАТСКОМ
ПРОСТОРУ**

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ

ПОСЕБНА ИЗДАЊА
Књига 42

Уредник
Никола Пантелић

Рецензенти
Обрен Благојевић
Драгослав Антонијевић

Примљено на X Седници Одељења друштвених наука САНУ
одржаној 24. децембра 1996. године на основу реферата
дописног члана Драгослава Антонијевића.

Публикација је резултат рада на пројекту
ЕТНОЛОГИЈА СРПСКОГ НАРОДА И СРБИЈЕ, који је
финансиран у целини од стране Министарства за науку и тех-
нологију Републике Србије

UDC 316.347(497+439)(082)

**ЕТНИЧКИ И ЕТНОКУЛТУРНИ
КОНТАКТИ У ПАНОНСКО -
КАРПАТСКОМ ПРОСТОРУ**

Етнографски институт САНУ
Београд 1997.

THE SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
ETHNOGRAPHICAL INSTITUTE

SPECIAL EDITIONS
Volume 42

ETHNIC AND ETHNO-CULTURAL CONTACTS IN THE
PANNONIAN-CARPATHIAN AREA

Секретар уредништва
Марија Ђокић

Технички уредник
Мирослав Нишкановић

Лектор и коректор
Слободанка Марковић

Превод резимеа
Милка Крстовић
Марина Цветковић

ISBN 86-7587-019-1

Тираж 600

Штампа
INTERPRINT - Beograd

S A D R Ź A J

Никола Пантелић: Етнички и етнокултурни контакти у панонско-карпатском простору (уводно излагање)...	7
Nikola Pantelić: Ethnic and Ethno-Cultural Contacts in the Pannonian-Carpathian Area (Introductory Lecture).....	13
Душан Дрљача: Српско/румунско коло у Карпатима и његово даље ширење.....	19
Dušan Drljača, Serbian-Rumanian Kolo Dance in the Carpathians and Its Further Spreading.....	27
Миљана Радовановић: Проблематика социјалне интеграције досељеника средином XX века.....	30
Miljana Radovanović, Social Integration Problems of the Immigrants in the Middle of the 20 th Century.....	34
Мила Босић: Основне одлике обичаја животног циклуса Срба у Војводини.....	35
Mila Bosić: The Main Characteristics of the Life Cycles Customs of the Serbs in Vojvodina.....	59
Десанка Николић: Динарски и панонски елементи у начину живота и култури досељеничког становништва Бачке.....	61
Desanka Nikolić, Dinaric and Panonian Elements in the Way of Life and Culture of The Immigrants of Bačka.....	69
Војан Џикић: Билингвизам, на примеру омладине у источној Бачкој.....	71
Бојан Жикић: Bilingvism in Eastern Bačka, on Youth.....	79
Младена Прелић: Српско-мађарски бракови у Будимпешти и околини.....	81
Mladena Prelić, Serbian-Hungarian Marriages in Budapest and Surrounding Area.....	89

Мирослава Лукић-Крстановић: Причања из живота и легенде Срба у Батањи.....	91
Miroslava Lukić-Krstanović, Tales About the Life of Serbs in Battonya.....	101
Мирјана Павловић: Исто и различито: Срби у Батањи.....	103
Mirjana Pavlović, The Same and Different: The Serbs in Battonya.....	110
Мирослав Нишкановић: "Маџарска гробља" у предањима Подунавља и Посавине.....	111
Miroslav Niškanović, "Mađarska groblja (Hungarian Cemeteries)" in the Tradition of Podunavlje and Posavina...	116
Зорица Ивановић: О забрани брака са афиналним сродницима.....	117
Зорица Ивановић: About Marriage Prohibition With Afinal Relatives.....	134
Зорица Дивац: Припреме за брачни живот у селима североисточне Србије.....	135
Zorica Divac: <i>Preparings for Married Life in the North-Eastern Serbia</i>	142

Мирослава ЛУКИЋ-КРСТАНОВИЋ
Етнографски институт САНУ, Београд

УДК 398(861)(439)
УДК 886.1 09-36:398

ПРИЧАЊА О ЖИВОТУ Срби у Батањи

О доживљеном и искуственом се прича и препричава - свакодневно, понекад, изузетно. У овом раду се анализирају причања о животу као посебни израз усменог говора. О свом животу причају житељи Батање српског порекла. Садржај причања и њихове поруке откривају симболичке и комуникацијске елементе у њиховом тумачењу.

Кључне речи: живот, сећања, причања, Срби, Батања, поруке, симболи, комуникација.

Живи се у исечцима доживљене и недоживљене стварности који се памте или заборављају. Запамћено остаје у тишини људског ума или излази у свет јавне причаонице. Тако настају причања из живота и причања о животу. За многа етнолошка проучавања причања о животу представљају релевантну фолклорну грађу.¹ Оне су база података које се користе у тумачењу разноврсних друштвених појава. У фолклористици животне приче су жанр усменог стваралаштва које омогућавају ишчитавање свакодневице као мисаоне и стваралачке творевине. Приповедања о свакидашњим догађајима се појављују у давним делима и списима Вука Ст. Караџића који их је забележио у аутентичном усменом облику, али и у писаној литератури. Оне се као самосталне структуре налазе у предговорима збирки, деловима описа народног живота итд.² Последњих деценија овај жанр скреће пажњу како фолклориста тако и етнолога. У аналитичким студијама фолклориста Сироватке (Sirovátka), Бахтина, Баузингера (Баусин-гер) и

---

¹ Миљана Радовановић, *Свадба у Црном Врху крајем 19. и почетком 20. века*. Етнокултуролошки зборник, књ. I, Сврљиг 1995, 134-139. Обимна грађа је коришћена из прича о животу Давида Савића; Ђурђица Петровић, *Мала историја нових Бановаца, Успомене Косте Петровића, професора из Сремских Карловаца*, Рад Војвођанских музеја, 35, Нови Сад 1993, 117-129

² Снежана Самарџија, *Вукова "прича о животу"*, XVII међународни научни састанак слависта у Вукове дане, Београд 1988, 199, 200

др. износе се разноврсна тумачења овог феномена која се, пре свега, односе на појмовну номенклатуру, сврставање и дефинисање овог жанра - од сказа као књижевне творевине, усмене приче, причања о свакидашњици, причања о сећањима. Сандра Штал (Sandra Stahl) је установила значајне везе ових прича са другим врстама и облицима причања, као што су: предања, анегдоте, јуначке приповетке, лагарије, вицеви, гласине, трачеви, реминисценције итд., наглашавајући и њихов особен карактер.³ У студији *Life History as Cultural Construction/Performance*⁴ интересовање аутора је усмерено ка анализи аутобиографских прича као наративних модела - *life story* i *folktale*. Оне се заснивају на важнијим догађајима из живота појединца и колектива као и искуствима из свакодневице. У аналитичким и креативним поступцима, овај жанр пружа широке могућности проучавања комуникацијских процеса у којима још увек неприкосновено влада усмена реч. Савремена проучавања усменог стваралаштва обухватају и такве теме као што су: приче рудара, приче ратника, приповедања о породичним искуствима, приче комерцијалних риболоваца, приче о каријери жене итд.⁵ Маја Бошковић-Стули (Stulli) у студији *Usmeno pjesništvo u obzorju književnosti* систематски и аналитички обрађује усмено стваралаштво с посебним освртом на жанровски облик - **причања о животу**. Оне представљају аутентично говорење о догађајима, животним фактима у виду документарности уз изражену естетску функцију. Реч је о причању стварних догађаја и поредака из живота, о казивању које из разговора израста у више или мање уобличену причу о сопственим успоменама, или таквих које је доживео неко из уже околине и доживљајима ближих предака.⁶ Дакле, причања о животу су наративни процес који се приказује као сегментна или заокружена исповест - повест односно животопис. У ширем контексту причања о животу могу постати и део предања или предања могу ући у животну

---

³ Маја Бошковић-Стули, *Usmeno pjesništvo u obzorju književnosti*, Nakladni zavod Maticе Hrvatske, Zagreb 1984, 354

⁴ Радови са III америчко - мађарске фолклорне конференције одржане 1987 у Будимпешти. *Life History as Cultural Construction/Performance* ed. Tamás Hofer and Péter Niedermüller, Budapest, 1988

⁵ Linda Dégh, Beauty, *Wealth and Power. Career Choices for Women in folktales, fairytales and Modern media*, Life History as Cultural Construction/Performance ed. Tamás Hofer and Péter Niedermüller, Budapest, 1988, 15-17

⁶ Маја Бошковић-Стули, *Op. cit.*, 317, 322

причу.⁷ Према садржају, разликују се причања о личним, субјективним доживљајима и она о објективним догађајима у којима је приповедач само сведок.⁸ Приповедачи су истовремено и јунаци прича. Они описују посебним одабиром и редоследом искуства из свог живота с евокацијом низа одређених личности и догађаја. То је **властита прича**. Поред тога, постоје и **заједничке приче** које су производ колективног наступа и колективне меморије. Колективно се памте и преносе важнији сегменти живота једне заједнице (*моја прича је и твоја прича, а то је наша повест*).

* * * *

Године 1990. (са Мирјаном Павловић) су започета истраживања српске мањине у месту Батања (Battonya) које припада провинцији Бекеш (Békésc) у Мађарској.⁹ Теренска истраживања су усмерена ка сакупљању грађе за изradу монографије. Основни циљ проучавања је праћење друштвених и културних процеса, промена и функција у обликовању и испољавању етничког идентитета у интернетничкој средини.¹⁰ Батања је мала варошица у којој се вековима стварао и опстајао мултиетнички амбијент који има своје универзално правило: Они јесу и Батањци и Мађари и Срби и Румуни и Словаци...ратари и чиновници...православци и католици...Они су *исто* онолико колико и *друго*.¹¹ Да би схватили сву сложеност овакве свако-

---

⁷ Предања се деле на субјективно непосредна излагања - меморате и формирана предаја - фабулате. Она се могу, даље, класификовати на : етиолошка, демонолошка и културно-историјска. *Речник књижевних термина*, Нолит, Београд 1986, с. v. *предања: Српске народне приповетке и предања из лесковачке области*, Нада Милошевић-Ђорђевић (ур.), Српски етнографски зборник ХСIV, књ.4, САНУ, Београд 1988, 592

⁸ Маја Вошковић-Stulli, *Op. cit.*, 356

⁹ У оквиру подпројекта Етнографског института САНУ "Срби изван Србије" у сарадњи са Мађарском академијом наука започета су 1990. године истраживања српске мањине у Батањи. Теренска истраживања су обављена у периоду 1990. и 1991. године. До сада су публикована четири рада на ту тему у ГЕИ САНУ XL, Београд 1991, и Kultúrák Találkozásá - Kulturák Konfliktusai, Bekescsaba 1995. (аутори: М. Лукић-Крстановић и М. Павловић)

¹⁰ Mirjana Pavlović, *Ethnicity factors among the Battonya Serbs*, Meeting of Cultures - Conflicts of Cultures, Lectures of Vth International Conference on Ethnographic Nationality Research 1993, Békéscsaba-Budapest 1995, 316

¹¹ Miroslava Lukić-Krstanović, *Intra and Intergroup Relations According to the Battonya Serbs' Reports (1990-1991)*, Meeting of Cultures - Conflicts of Cultures, Kultúrák Találkozásá - Kulturák Konfliktusai, Bekescsaba 1995, 281

дневице која опстаје у свом складу и нескладу, овог пута, ћу се осврнути на усмена казивања у виду причања о животу, која нам откривају другачији начин ишчитавања батањске свакодневице.

Ко су казивачи? - Истраживачки поступак сакупљања грађе на терену подразумевао је контакт са извесним бројем житеља Батање српског порекла и припадницима других етничких група, прикупљање писане документације, посебно архивске грађе као и видео записи.¹² Основни оријентир у упознавању потенцијалних саговорника су биле институције где се окупљају Батањци српског порекла: Српски клуб, црква, школа. Казивачи су били појединци који су се пријавили као помагачи у нашем теренском раду по критеријумима функција које обављају у мањинској енклави, према старости (између 60 и 80 година старости и око 40 година старости), као елоквентни фактографи и хроничари животне средине и ширег мађарског окружења, као зналци традиционалних и иновацијских модела различитих културних система.¹³

Прва истраживачка сазнања и запажања су стварана на кратким вестима која су подразумевала сакупљање основних информација. На основу оваквих одговора добиле смо базу података - личности, институције, догађаје у временском и просторном контексту. Међутим, иза тих означених показатеља остаје **живот**. Стога, смо се у истраживањима оријентисале на усмене изворе који фаворизују вид **развијене нарације**. Нашим саговорницима смо оставиле могућност да сами креирају сценарио својих причања, односно да издвајају оне секвенце из прошлости и садашњости које сматрају важним моментима у свом животу и заједничкој свакодневици.

Причајте нам о свом животу у Батањи? - започињемо разговор.

---

¹² У првој фази истраживања углавном смо обавиле разговоре са Батањцима српског порекла и неколико Румуна. У следећој фази смо планирале интервјуисање већег броја припадника других етничких група: Румуна, Словака, Мађара што је због објективног прекида теренских истраживања у протекле три године одложено.

¹³ То су : свештеник Јакшић који је дуго година водио батањску парохију, а сада живи у Будимпешти, управитељ школе Пандуровић, Петков и Грунчић најстарији Батањци Срби, Пера Видицки председник црквеношколске општине, Миленко Роцков "познат по певању бећараца", његов син Мирослав председник Српског клуба, Жива Луганов, чланови старих породица Ђурошки, Видицки и др.

За старије казиваче то је била једна врста животне исповести, а за млађе то су актуелни проблеми са којима се суочавају. У овом раду анализирамо причања старијих Батањаца. На основу снимљеног материјала - разговора могу се издвојити наративне целине које прате одређену хронологију догађаја из прошлости појединца и батањског колектива, као и мишљења, ставови и уверења који формирају систем вредности у комуникацијским процесима.

Причања о пореклу и настанку

Почетак причања о животу има своју уобичајену форму: "Рођен сам у Батањи у породици..." Најважнија идентитетска ознака у представљању је породично презиме. На тим приповедним јединицама су се највише задржавали старији казивачи, представљајући се као водичи кроз породичну прошлост. Они су истицали далеке корене свог порекла, старост својих породичних родослова, личности и дела својих предака и њихов значај у стварању батањске повеснице.

Миленко Роцков је почео са предањем попа Срете у коме се каже да су Роцкови с неба пали и зато имају криве ноге. По родослову који је израђен 1927. године први преци Роцкових су два брата Јаков и Исак који су у Мађарску дошли још за време сеобе Срба. Причао нам је о својим прецима који су били познати тамбураши (браћа Роцков) и фудбалери. Стари Грунчић верује да Грунчића има већ 300 година, али се није много тиме занимао. Зна да му се деда звао Викендије, а баба Маца, али не зна одакле су. Тодор Видицки највише зна о свом деди "по матери који је био здраво богат сељак, а отац му је био познати шалјивција". Бивши управитељ школе Пандуровић прича о својим прецима, посебно свештенику Михаилу Пандуровићу који је био заслужан у раду Српске вероисповедне школе.

На ове приче се надовезују предања која представљају формирану повест батањских Срба. Казују оно што су слушали, начули, прочитали, а затим препричавали. Старији се позивају на речи свештеника Јакшића и Парохијски летопис.¹⁴

---

¹⁴ Мирослава Лукић-Крстановић, *Значај извора у проучавању етничког идентитета - Срби у Батањи*, Гласник Етнографског института XL, Београд 1991, 152

Посебно се наглашава да су Срби староседеоци у Батањи;¹⁵ Петков прича: "То је била пуста земља, мочвара. С обе стране су подизане куће од блата и са кровом од рогоза". Ђурошки наставља: "Ту су доведени граничари да брану Мађарску око воде Мориш. У овим тврђавама, не би знао све да кажем, Арадска, Темишварска, Ђула су све били Срби. Ондак ко је какву снагу имао, није било коња ни волова и добијало се 12 јутара земље. Тешко се живело, али се полако дизало". Приповедачи посебно спомињу легендарне личности из српске повести: брата Краљевића Марка, браћу Јакшић, Петра Сегединца, Саву Текелију и др. који су долазили у Батању.

Причања о животу имају свој почетак који говори о постанку - први тренутак и трајање. Дакле, постоје родоначелници и њихови наследници који представљају прво начело у идентификацији једне стварне и замишљене прошлости. На симболичком нивоу, моћ постанка се огледа у интензитету снаге деловања и величини. Моћно је оно што је **најстарије** односно **прво**, **дуговечно** и **бројно**. Тиме се једна индивидуална и етничка повест уздиже на ниво **посвећености** - апсолутну самосвојност.

Простори - места догађања

Места окупљања Срба у Батањи и епизоде из живота су везане за цркву, школу, Српски дом и сокак. С једне стране, казивања се заснивају на историјским подацима о настанку и функционисању ових институција као старих меморијалних здања и популарних центара. С друге стране, у властитим сећањима се издвајају епизоде посебно из детињства и младалаштва које су везане за цркву, школу, Дом и сокак.

Набрајам неке епизоде и описе некадашње свакодневице: прва јутрења и учење веронауке што је старом Грунчићу остало у ружном сећању; опис свадбе Петкова која је била "здрово богата". Наши старији саговорници најрадије се сећају дружења и забављања у Дому и на сокаку. Грунчић прича: "Пре ту код нас се седело на сокак суботом после подне већ се није радило, а жене сручиле посо, па се каже - диван на диван. Недељом поред сваке куће се скупљао по један чопор на

---

¹⁵ У Парохијском летопису из 1917. године пише: "Ко је Батању основао и населио не зна се"; а, затим под бр. 8 стр.6 пише: "Староседеоци Батање су били Срби".

диван. Било је ту и Срба и Румуна и Мађара. Седело се мешано. Недељом до један сат сви шетамо на сокак, а онда свако иде на своју игранку - Румуни на своју, Мађари на своју..." Тодор Видицки се посебно сећа игранки и тамбураша. "Младеж се у време момковања забављала недељом у Сали. Девојке су на игранке ишле са мамама или теткама. Ондак је био познат тамбураш жанац чика Прока. Ту се играо билијар и карте". Жива Луганов прича о првим симпатијама, о бесаним коцкарским ноћима, о првим цез свиркама после рата... Причања се допуњују анегдотама, вицевицама и песмама које су на тим окупљањима настала - посебно бећарци. Данас, на заједничким скуповима Миленко Роцков запева по неки бећарац из своје младости.

У индивидуалним и колективним сећањима ова места су била ритуална **средишта** (обреди прелаза) батањске свакодневице. Као таква она симболизирају коегзистенцију разноврсних система и жаришта динамичког интензитета личних и колективних искустава.

Егзистенција - салаши

Основно занимање становника Батање, деценијама, била је земљорадња. Поседовање и обрађивање земље као извора егзистенције и стицања одређеног социјалног статуса су умногоме одређивали судбину појединца и батањских породица. У причањима из живота Срба у Батањи се тематски заокружује ова појавност. Могу се издвојити следећи приповедни мотиви који граде једну заједничку наративну структуру:

1. Стварање земљишне својине у време деда и прадеда који су "тешко радили са своје две руке". Приповеда се како су се имања увећавала и поједине породице удруживале. Јер, "ондак се гледало имање, богати су били са богатима, а сиромаси са сиромашнима" прича стари Грунчић.

2. Описује се салашки начин живота и детињства проведена по салашима. Видицки се сећа. "Мој отац је имао много земље. Доста је радио, али није жњео. Имао је четири жанца и обашка три породице које су живеле на салашу. Њих је отац плаћао у житу, кукурузу, пшеници, оделу. На салашу су радили и Срби и Румуни и Мађари.

3. Описи сиромаштва и сељење у Овчје поље (Македонија) 1923. године у потрази за бољим животом, разочарења и повратак у Војводину.

4. Успомене из послератног периода - долазак Руса, колективизација земље, одузимање земље, одлазак у веће градове и рад у задругама. Нижу се догађаји: Роцковима је све узето; отишли су далеко да раде у фабрике, сећа се Роцков. "Има један млади тако што је отишао само с леба и лонцем пекмеза. А, ја сам остао због родитеља. Много смо се сељакали - са салаша до куће, па по другим кућама, собама". Видицки наставља: "Ондак, кад су Руси дошли земља нам је одузета. Направили су да син буде против оца, девојка против матере".

Земља као хранитељица је симбол животности.¹⁶ За наше приповедаче, имати или немати земљу је борба између живота и смрти. Причања прате судбину батањских салаша, односно њихових власника од идиличних призора - описа до драматичних заплета.

Причања о животу као меморати и фабулати откривају симболичке поруке у ишчитавању батањске свакодневице. У кодираном систему издвајају се универзалне релације: живот/смрт, стварање/разарање, почетак/крај... У структури нарације они се смењују, чиме се успоставља одређена равнотежа у описима различитих животних искустава.

* * *

Како је реч о мултиетничкој средини у историјском и друштвеном контексту, животне приче су испуњене описима, али и ставовима у вредновању истог, сличног и различитог. Идентитетска обележја у међугрупним односима се посматрају на релацијама етничко, политичко, социјално, конфесионално, старосно. Зато се износе ставови о међуетничким односима, о политичким превирањима (доба комунизма и посткомунизма), о социјалним статусима, о традиционалним културним системима, о старима и младима, о сопственој судбини и судбини других. У поређењима и поларизацијама одређени ставови се генерализују те улазе у зону стереотипизације која води ка поједностављивању сличности и разлика односно минимизирању или преувеличавању групних одлика. Набрајају се елементи, њихова употреба који се сматрају српским у односу на мађарске, румунске, словачке; говори се о њиховом очувању или губљењу; о ономе што их зближава и раздваја; о

---

¹⁶ Ласта Ђаповић, *Земља - веровања и ритуали*, Посебна издања 39, Етнографски институт САНУ, Београд 1995, 121

актуелним проблемима њихове модификације. Фаворизује се значај једних и умањује вредност других културних система (као позитивно и негативно, пожељно и непожељно, аутентично и неоригинално). Причања о животу, стога, у идентитетском кодираним систему, од фактографије преко митологизације до идеологизације, постају **канони** који откривају различитости и противуречности у једном локалном амбијенту. С једне стране, они освећују етничко заједништво (у овом случају српску мањину), а с друге стране, освећују заједнички живот житеља Батање. "Свађамо се и подмећемо се, а кад треба ходимо једни другима на славе и имендане. Раније нас је музика и сокак зближавала, богами и раздвајала, данас... има и једног и другог" - Ђурошка казује свој епигло.

Батањска грађа нам је открила да причања о животу улазе у комплекс повесних предања, али она су такође савременици актуелне свакодневице - сећања на прошлост и садашњост. "Живимо старачки, окупљамо се у цркви и клубу. Дружимо се с комшијама. Унуци нас посећују. Син много ради па ређе долази. Снаја је Мађарица, добра је не можемо да се пожалимо. Они имају свој живот...." - причају нам Петкови. Животне приче се заснивају на индивидуалним изворима, али у њима доминира колективни модел који изражава традицијске ставове.¹⁷

У контексту наших истраживања батањска причања испуњавају свој основни задатак као база података и као вид усменог стваралаштва са одређеном приповедачком структуром и стилем изражавања.¹⁸ Оне осликавају живот као **ситуацијесистеми** који подразумевају уобичајени и поновљив код животне путање (породица, образовање, рад, празновање...) и **ситуације-догађаји** који представљају (често) јединствену, невероватну, изненадну збиљу. Приповедачи посебно наглашавају судбоносне тренутке из властитог живота (за неке је то одлазак у рат, интернација, или заснивање породице, губље-

---

¹⁷ Маја Вошковић-Stulli, Op. cit., 348

¹⁸ Наши су се саговорници углавном служили говором који припада војвођанском варијетету, (источно-сремски елементи говора). Жива Луганов каже: "Ми говоримо кухињским језиком". Многе речи су задржале своје архаично порекло, али дуговековни живот у мултиетничкој заједници указује на комбиновање и преузимање мађарских и румунских речи, односно њихова модификација у српском говору. Ево неколико локализама батањског говора: диван - седељка, здраво богат, доцкан, чопор - дружина, откален-одакле, свирац, жанац, сокак, дођош.

ње земље-салаша итд). Такође, малу варошицу не заобилазе догађаји који су означена знамења у глобалном повесном поретку. У причањима се спомињу велики датуми, познате историјске личности и њихова дела. Тада, неприметна свакодневица постаје значајна у сопственом ишчитавању. Системи-догађаји¹⁹ у причањима обликују драмске елементе (експозицију, заплете, расплете). Одабиром описа одломака из поновљиве и непоновљиве стварности подстиче се напетост и динамичност приповедачеве инспирације и слушалачке пажње. На релацији приповедач - истраживач поруке су обједињене у основном постулату - објаснити и заинтересовати. Зато су наши саговорници били спремни да одговарају на питања претварајући их често у проширене наративне целине ослобођене исказне скучености. Причања *из живота* су, стога, прелазила у причања *о животу* и коначно *приче о животу*. То значи да је живот у свом трајању преточен у приповедни тренутак који је коначно трајно забележен (али, можда и у неком тренутку избрисан). Сегменти живота излазе из свог природног временског и просторног окружења улазећи у поље где владају другачија правила у сврставању, тумачењу и преношењу (не)доживљеног. Причања модификују искуствено и стваралачко време и простор: више деценија се може претворити у један сат који, даље, опстаје у дуговечности слушаног и препричаног.

Коме и зашто су важна ова причања?

Идентитет - Ко сам? Ко смо? У сопственом огледалу приповедач обраћајући се другима слуша свој глас. Кроз приповедачево излагање често су присутне оцене, објашњења и асоцијације које дочаравају атмосферу. Такође, ова причања излазећи из анонимног света постају део јавне причаонице која има своја правила у одржавању групне хомогености. У њима се препознају они који познају кôд у ишчитавању доживљене или недоживљене свакодневице.

Истина - Све у причама је истинито за оне који у њих верују. То искључује могућност верификације, односно утврђује смер од реалистичког до идеалистичког. Такође, причања о животу откривају и тзв. међуговор у коме нема стандардизо-

---

¹⁹ Edgar Moren, *Duh vremena* (2), Biblioteka XX vek, BIGZ, Beograd 1979, 69

ваних класификација, већ постоје сумње, недоречености, или пак одређени вид толерантности (*има и једног и другог, можда јесте, а можда и није...*)

Традиција - Живот се памти, а запамћено се преноси, чиме се одржава сигурност трајања и за појединца и за колектив. Исечци батањских свакодневица имају дуговечну путању: преузимање и предавање. На том путу се успоставља "међуигра између колективних образаца и индивидуалног стваралаштва".²⁰

Ритуал - Догађаји улазе у приче, а приче постају догађаји. Не увек и не на сваком месту, оне су несвакидашња ритуална творевина у зближавању, препознавању и дружењу, али и у раздвајању и сукобљавању. Тако причања о животу круже батањском свакодневицом остављајући моћан траг у комуникацији.

Miroslava LUKIĆ-KRSTANOVIĆ

TALES ABOUT THE LIFE OF SERBS IN BATTONYA

This work represents the analysis of tales - recollections and legends that frame a mutual chronicle of a multiethnic environment, as well as the history of Serbian national minority in Battonya. The occurrences from Serbian and Battonya past are particularly stressed and they become, on the symbolical level, parameters of ethnic identification and the communication within the group. The analysis of the tales shows how the way how they survive, last and vanish in the collective memory.

---

²⁰ Maja Bošković-Stulli, Op. cit., 348-349

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, - Београд

316.347 (497+439)(082)

ЕТНИЧКИ и етнокултурни контакти у панонско-карпатском простору / [уредник Никола Пантелић], - Београд : Етнографски институт САНУ, 1997 (Београд : Интерпринт). - 142 стр. ; см 21. - (Посебна издања) / Српска академија наука и уметности, Етнографски институт ; књ. 42)

Тираж 600. - Белешке уз текст

Библиографија уз поједине радове. -
Summaries

ISBN 86-7587-019-1

1. Пантелић, Никола

39(497+439)(082)

а) Етнички односи - Панонско-карпатска област - Зборници

б) Етнологија - Панонско-карпатска област - Зборници

ID=52722444
